

SZOKÁS, HAGYOMÁNY – TURIZMUS?

A beresztelki farsangi szokásról

BEVEZETŐ

Dolgozatomban egy olyan jelenségről fogok írni, mellyel valamilyen formában már mindenki találkozott. Bár Erdélyben még nem öltött olyan méreteket, mint Magyarországon, véleményem szerint nem árt figyelemmel kísérni ezeket az eseményeket. Azt is tudjuk, hogy a népszokások, a hagyományok állandó változásnak vannak kitéve, különböző hatások érik, melyeket olykor magukba szívnak, és amely természetes folyamatnak tekinthető. Ha képtelenek lennének alkalmazkodni, alakulni az illető kor igényeinek megfelelően, akkor valószínűleg a kihalás, megszűnés fenyegetné a szokásokat. De mi történik akkor, amikor a falu közösségében vezető szerepet játszó egyén (pap, tanító) szervezi meg ezeket az ünnepeket? Hol van a határ, vagy egyáltalán létezik-e egy ilyen határ, mely korlátozná az illető személy szervezését? És ez a szervezés használ-e vagy inkább ártalmasnak nevezhető? Ezekre a kérdésekre keresem a választ, egy konkrét eset, a beresztelki farsangtemetés kapcsán.

Népszokásnak tekinthetünk minden olyan szokást, amely egy közösség történelmileg kialakult rendjében a társadalom más osztályaitól és rétegeitől eltérő módon szabályozza a munkát, a társadalmi érintkezést, a környezetről való gondoskodást, a hétköznapi és ünnepek egész rendszerét, tartalmát. Jelen esetben ünnepi szokásról lesz szó, a farsangtemetés szokásáról. Az ünnep olyan kitüntetett időtartam, mely a közösség számára különleges jelentőséggel bír. Az ünnepek sokféle jelentéstartalmat hordozhatnak, de az ember életében betöltött szerepük lényegében azonos. Az emberi igény, mely létrehozta az ünnepeket ősi és fontosabb, mint az ünnep közvetlen megjelenési formája. Az embernek szüksége van ünnepnapokra, amelyek megtörik az idő végtelenségét s kiemelkednek a hétköznapi monoton egyhangúságából.

A hagyományos ünnepek a múltat átvetítik a jelenbe és újra élesztik egy meghatározott időre. Az ünnepnek nemzeti és kulturális identitást megerősítő szerepe van. Nem létezik olyan emberi csoport, amely ne rendezne ünnepeket, jelezve a számára fontos vallási és kulturális jeles napokat.

A hagyományos társadalmakban az ünnep igen fontos szerepet töltött be. A családi ünnepek: a keresztelés, a lakodalom, a temetés, a közösségi ünnepek és a jeles napok ünnepei (karácsony, újév, farsang és a húsvét) egyaránt ide sorolhatók. Az ünnepi alkalmak velejárója a hétköznapinál jóval

bőségesebb evés, ivás volt. Amíg a hétköznap a gondos takarékoskodás ideje volt, addig az ünnepet mindig pazarlás jellemezte. Az ünnep különleges szerepét az abban résztvevők ruházata is kifejezésre juttatta, ilyenkor a legjobb ruhák kerültek elő a ruhatárból. A különleges ünnepi ruházat is arra hívta fel a figyelmet, hogy ez a nap különbözik a többitől.¹

Az ünnepek még ma, a modern társadalmakban is egyfajta szükségletet elégítenek ki, a végtelen idő tagolásának, az egyhangúság és a szürkeség megtörésének szükségletét, s mindezek fölött a megtisztulás igényét.

A polgári, modern kultúrában beszűkült az ünnep jelentése, jellege is lényegesen megváltozott, de nem semmisült meg teljesen. Bahtyin szavaival az ünnep „*az emberi kultúra kiirthatatlan kategóriája*”² Még a polgári korszak emberének ünnepeiben is pislákol valami az ünnep őseredeti természetéből: a ház tárt ajtókkal várja a vendégeket, minden bőségesebb a megszokottnál, ünnepi jókívánságok hangzanak el, játékos jelmezek, vidám ünnepi nevetés, a mókázás, a tánc mind az ünnephez tartoznak.

Az eddig leírtak bizonyítják, hogy az ünnep a belső emberi igény terméke. A közösség eseménye. A közösség ünnepe a közösségért. Legalábbis így volt ez a múltban. A polgárosodás hatására az ünnepi szokásokba jelentős változások következtek be. Az adott szokás megszervezését egy intézmény (nő-, legény-, dalegylet stb.) vagy a közösség egyik vezető személyisége vállalja magára. A szervezéshez napjainkban hozzátartozik a közönségszervezés is. Nemcsak a falu lakói vesznek részt, ezen az ünnepségen, hanem a szervező(k) által meginvitált személyek, csoportok vagy magánszorgalomból a tett színhelyére érkező néprajzkutatók, amatőr gyűjtők, néprajzkedvelők, a környező települések kikapcsolódni, mulatni vágyó lakói, a falu elszármazottai. Nem szabad megfeledkezünk a médiáról sem. Különös érdeklődést tanúsítanak az újságírók, a tévé és rádió munkatársai a népszokások iránt. A felsorolt személyek tehát mind közönség sorait bővítik, de nem tekinthetjük őket passzív közönségnek. Beresztelkén régen is szokás volt a környező falvak (Abafája, Vajdaszentivány, Kisfülpös) lakóit meghívni a farsangi mulatságra, akik nyilván a közönséget alkották, azonban ma a rengeteg fényképezőgép, videokamera igencsak befolyásolja a farsangolókat.

A turizmus is a zárt környezetből való kilépést, a megszokott környezet elhagyását jelenti. Az ünnephez hasonlóan ürtügyet jelent a megszokott, szürke hétköznapi világból való kilépésre.³

HELYSZÍN

Most pedig rátérek a konkrét eset bemutatására. A helyszín Beresztelke, amely Maros megyében fekszik, a Szászrégent és Kolozsvárt összekötő mezősi útszakaszon, Szászrégentől 6 km-re. A falu román és magyar lakossága nemzetiség szerint ma már fele-fele arányban oszlik meg. A magyar lakosok protestáns vallásúak. A faluban csupán az I–VIII osztályos elemi oktatás

történik magyar nyelven, éppen ezért későbbi éveikben a magyar gyerekek kénytelenek a városba ingázni.

Régen a falu lakosai földműveléssel és kendertermesztéssel foglalkoztak. Ma azonban a lakosság 65–70 százaléka Szászrégen ipari létesítményeiben keresi meg mindennapi kenyerét. A város közelsége nemcsak a falubeliek mindennapi életmódján érezteti hatását, hanem jelentős mértékben alakította, változtatta szokásaikat, hagyományaikat. Beresztelke is azon települések közé tartozik, ahol még a második világháború előtt a farsang idején fonóba jártak a leányok és asszonyok. Itt a legények esténként meglátogatták őket, és különböző jelmezes alakoskodásokra került sor, társasjátékokat játszottak, vagy táncoltak.

PÚPOS NAPJA

A leglátványosabb jelenetekre Beresztelkén is a farsangi időszak utolsó napján, húshagyókedden, – ahogy ott nevezik – *púpos napján* került sor. Az alakoskodók már reggel beöltöztek és lóháton meg szekerekkel a szomszéd falvakba – Abafájára, Kisfülpösre, Vajdaszentiványra – is ellátogattak. Délután két óra körül érkeztek vissza a faluba, és kezdték el a felvonulós farsangolást. A menet élén lovasok voltak, akik „*szépen felöltöztek vitézkötéses mentébe, mint a huszárok*”. Őket az álesküvő alakoskodói követték. A maszkok antropomorf jellegűek voltak. Az alakoskodók között volt cigány, várandós, asszony, óriás, közsörüs vagy borotvafenő, szakács, de volt ló is (igaz, ez ritkábban) csengővel, és szekéren hintázó alakoskodó.

Az óriás akkora volt, hogy „*a csatornára ráült*”, az alakoskodó akkora gólyalábakat készített magának, hogy csak mankóval tudott járni. A borotvafenő „*közsörűjével*” egy szekéren ült. Az egyik alakoskodó volt a közsörű. Két fedő volt a kezében, és amikor a társa a lábát nyomta, odatartva a borotva élet, a két fedőt elkezdte súrolni. Ha a közsörüs orrát nyomta meg, akkor a fenéshez szükséges víz spriccolt ki a szájából.

Egy másik szekéren szakács állt, és a szekérré felállított kályhán sütötte a palacsintát. Olyan szekér is volt, amelyre egy kisebb körhintát rögzítettek, ezen két „*maszkura*” hintáztott.

Az alakoskodók a nézőket bekormozták, természetesen ekkor is a leányok voltak nagyobb veszélyben, ilyenkor csókot lopni is szabad volt. Az utcán álló falubeliek pedig megkínálták őket borral és kürtőskaláccsal. Ezt a napot egész évben emlegették. Ha valaki haragudt falubelijére, vagy megsértődött valamiért, azt mondták: „*majd megkapod púpos napján*”. Előnye volt az ilyen helyzeteknek az, hogy nem tudták felismerni a „*fizetni vágyót*”.

FARSANGOLÁS MA

A termelőszövetkezet megalakulása után a kendertermesztés megszűnt Beresztelkén. A falu lakosságának zöme a közeli Szászrégen akkor beinduló ipari vállalataiban talált új munkahelyre. Ez a jelenség a fonók eltűnéséhez

vezetett. Az emberek kénytelenek voltak félig városiakká válni. S ez a kicsit „senkiföldi” életforma túlságosan fásasztotta őket, akár kézimunkázni sem ültek össze többé a leányok, asszonyok. Azoknak sem volt könnyebb a dolguk, akik otthon maradtak, és a termelőszövetkezet tagjaiként továbbra is földműveléssel foglalkoztak. Nem a saját földjeiket művelték és munkájukkal egy bizonyos programhoz vagy tervhez kellett alkalmazkodniuk. Ezen események következtében a farsangi ünnepkör, a húshagyókeddi farsangolásra szűkül. Ezt követte az az időszak, amikor hivatalosan betiltották a farsangolást. De a beresztelkiek minden tilalom ellenére sem feledkeztek meg a farsangról. S hogyha már a falu népe nem is tudott együtt ünnepelni, mutatni, akkor is egy-két alakoskodó megjelent a rejtettebb utcákban, és néhány portára betérve megneveztette a ház lakóit.

Az 1989-es változások után a farsang újra elkezdődhetett Beresztelkén. A régi farsangi szokáskörből máig csupán a húshagyókeddi felvonulás maradt meg. A felvonulások játékok bizonyos elemei megmaradtak, mások kihaltak vagy jelentésváltozáson mentek keresztül.

Ma a farsangi játékokra való felkészülés néhány nappal húshagyókedd előtt kezdődik. A Kultúrházban gyűlnek össze, azok akik valamilyen szerep kiosztására várnak, és a falu tanítónőjének vezetésével rövid jeleneteket tanulnak be, melyek előadására a Kultúrház színpadán, a bál előtt kerül sor. Az ilyen próbákon általában azt is megbeszélik, hogy ki milyen maszkot fog viselni a felvonuláskor: ki lesz a menyasszony, ki a vőlegény, ki a szakács stb.

Húshagyókedd délelőttjén az asszonyok megsütik a cukorba, dióba vagy mákba forgatott kürtőskalácsot. Néhány évvel ezelőtt még volt olyan asszony, aki szép idő esetén a hagyomány szerint kint az udvaron sütötte. Ma már nemigen fordul elő, sőt sokan már farsanghétfő estéjén megsütik, főleg azért, mert kedden délelőtt nem hiányozhatnak a városi munkahelyükről.

Az alakoskodók kedden délután 3 óra körül kezdik el az öltözködést az és 4 órakor gyülekeznek a református templom előtt, ekkorra már a városba ingázók is hazaérnek. Elindulnak és végigjárják a falu többségükben magyarok által lakott utcáit. A menet élén lovasok vonulnak, akiknek az öltözete főleg vőfélyekre emlékeztet, de látható közöttük indián vagy egyéb, meghatározhatatlan maszkot viselő alakoskodó. A lovasokat szekér követi, melyen a lakodalmat utánzó játék résztvevői ülnek: menyasszony, vőlegény, zenészek, lakodalmások. Az őket követő két-három szekéren vegyes maszkos alakoskodók ülnek. Közöttük felismerhető asszony, részeses vénasszony, cigány, gerilla (terepszínű ruhába öltözött, gázmaszkot és játékgépfegyvert viselő alakoskodó), rabló, apáca, köszörűs, szakács. Énekszóval vonulnak végig a falun, néhol meg-megállva. Ha felállítják a bolond kereket, akkor ennek vontatására a menet közepén kerül sor. Az alakoskodók sorát állatokkal megrakott szekér zárja. Természetesen a szakács meg a köszörűs külön-külön szekéren vonul. Játékukról azt lehet mondani, hogy az 1930-as évek óta semmit sem változott. A palacsintasütő szakács szekere szász hatásként került be a beresztelki farsangi szokáskörbe.⁴ A szászok farsangoló játéka-

ban volt megtalálható a mozgó színpad. Ennek a mozgó színpadnak a maradványa a kályhás szekér.

Régen az alakoskodók leginkább a legények és fiatal házások voltak. Ma azonban a gyerekektől az idősekig a férfiak minden korosztálya képviselteti magát.

A felvonulások játékok jellegét külső tényezők is jelentősen befolyásolják. Amikor a faluban megjelent a Duna TV stábjá, a játékok előadászerűvé váltak. Az alakoskodók és nézők közötti közvetlen kapcsolat elmaradt. Egy korábbi évben pedig, amikor egyetlen videokamera sem volt jelen, kevesebb volt ugyan az alakoskodó, azonban a játékok közvetlenebbek voltak. Az alakoskodók ijesztgették a lányokat, kergették, bekormozták, de még a csóklopás sem maradt el, akárcsak régebb. Az alakoskodók között ma is fedezhetünk fel új maszkokat. Ezek az újonnan megjelenő maszkok és elemek a mai élet valamely alakját vagy jelenségét parodizálják. Ilyen volt az idén, 1995-ben, az *Intertour* feliratú szekér, melynek oldalán egy tábla lógott a következő felirattal:

„Ha a dolgát elvégezte, utazzon le Budapestre!”

Ez egyértelműen a rengeteg, naponta induló Marosvásárhely–Budapest buszjárat kigúnyolása. De ilyen volt a pornográf folyóiratot forgató apáca alakja, aki ölében egy kartonpapír táblát tartott, melynek szövege azt magyarázta, hogy egy bordély építéséhez gyűjt adományokat. Az apácának öltözött alakoskodó a hirtelen elszaporodott, heti vásároknak, templom előtt, a város főterén kéregető, templom vagy kolostor építéséhez adakozásra felszólító ortodox papokat és apácákat nevelteti ki. A jópofa, szívből megnevettető humor mellett a keserű, fekete humorra is rátalálhatunk. Ilyen alak volt a felfegyverzett katona, aki a nyakában lógó tábla szerint „önkénteseket toborozott Csecsenbe”.

A beresztelki farsang kezd a szászrégeni magyarok farsangjátékává is válni. Ezt nem csak az mutatja, hogy a kigúnyolt alakok a város életéből valók, hanem az is, hogy a nézők között évről évre egyre több szászrégeni lakos számlálható.

Az újonnan bekerült elemek mellett az állatos szekéren a döglött tyúkot is meg lehet találni. Ez nem volna más, mint a természet szellemének bemutatott áldozat maradványa? Feltételezhető. De az bizonyos, hogy ezt a funkcióját a beresztelkiek ma már nem ismerik.

Kissé furcsa eleme a beresztelki farsangi játékoknak a bolond kerék, mely hol felbukkant, hol pedig évekig nem is lehetett hallani róla. Napjainkban való megjelenése azonban főleg a kutatók és a videokamerák jelenlétének köszönhető. Ennek az elemnek az idegenségét bizonyítja az a konfliktusos jelenet, amely az idei játékok során adódott. Ugyanis a beresztelkiek nem tudták, mi legyen a szalmabábukkal: égessék el, vagy tartsák meg, hiszen jövőre is jól fog. Vagy legalább a fejét tartsák meg! A bábu fejét különösen értékesnek tartották, mert egy, boltban vásárolt játékbaba feje volt. Nem szí

vesen égették el Végül eldőlt, hogy elégetik. Újabb kérdés vetődött fel: hol? A Kultúrház, avagy a templom előtt? A helyzet komikuma akkor hágott a tetőfokra, amikor a vitába beszállt egy videokamerás hölgy, biztatva a beresztelkieket, hogy égessék el a bábut: „...*égessék el, bácsi, hiszen azért vagyunk itt!*”

Elég egyértelmű tehát, hogy a bábuégetés nem volt hagyomány Beresztelkén. Helyi hagyomány esetében ilyen vitára nem került volna sor. Ugyanakkor az is elgondolkoztatható, hogy olykor két-három bolondkereket is lehetett látni a felvonuló menetben, máskor egyet sem.

Újabbban, 1989 után, az utcán felvonuló játékokat istentisztelet követi, annak ellenére, hogy a farsangolás jelentősége éppen az, hogy a társadalom és vallás által előírt erkölcsi szabályok, normák tréfásan fellazulnak ebben az időszakban. Az erkölcsi szabályok fellazulása mellett az erotika is fontos szerepet kap a farsangi játékokban. A kolduló apáca, a csókokért harcoló leányok meg a nőknek öltözött alakoskodók játéka jó példa erre. Éppen ezért kissé idegennek találok a játékokat közvetlenül követő istentiszteletet. De főképpen azért, mert utána még előadás és bál következik, tehát a farsangolás az álarcok, a maszkok levevésével még nem ér véget. Az istentisztelet, szinte mondhatni, a dolgok közepébe vág.⁵

Este a Kultúrházban rövid színdarabokat játszanak a beresztelkiek, majd az előadást bál követi. Régebb a húshagyókeddi bált a „*házasok báljának*” nevezték, mert ők szervezték és jelen volt öreg és fiatal egyaránt. Ma is el-eljárnak az idősebbek, de számuk évente csökken.

A SZERVEZÉS

1989 után a beresztelki farsangi ünnepség szervezését a falu tanítónője D. A. vállalta magára. Ő volt az, aki az egész farsangi felvonulást megszervezte, meghívta és fogadta a vendégeket (egyre több magyarországi vendéget, 1998-ban két autóbusszal magyarországi turista volt a faluban), tanította be a színdarabokat, melyeket a farsangi bál előtt adtak elő a falubeliek.

Véleményem szerint a turisták, idegenek jelenléte magyarázza az olykor megjelenő bolondkereket, szalmabábut. A farsangot olyanra szervezték, amilyent a turisták látni szerettek volna. Egyértelmű volt, hogy a beresztelkiek számára teljesen idegenül hatott az elemek, nem tudták, hogyan kell viselkedni, mi a feladatuk, mit kell tenni. Beszólásuk nélkül szerveződött az ünnepség. Amint már említettem furcsa jelenség, hogy az istentisztelet éppen a „profán” ünnepnek a közepébe vág. De ez az istentisztelet sem akármilyen. Ünnepélyes, gyakran marosvásárhelyi diákok szavalnak és dalolnak az istentisztelet végén. A felvonulásnak véget kell vetni, mindenki hazasiét, és kivetkőzik farsangi jelmezéből, és templomba siet. Elég nehéz lehet, ilyen gyorsan hangulatot váltani. Az istentisztelet után pedig újra vissza rázódni, mert következik a bál, a multság.

Már korábban hallani lehetett a faluban, hogy nem mindenki kedveli, ha

állandóan megmondják nekik, hogyan és mit kell tenni (a szervező dicséretére válják, hogy a felvonulók jelmezeit nem határozta meg).

1999 farsangján furcsa dolog történt. Bosszúból, a tanítónő úgy döntött, hogy nem fogja megszervezni a farsangot. Ennek ellenére nem hiányzott a farsangtemetés ebben az évben sem. Azonban szükségesnek tartom a marosvásárhelyi *Népűjság* az 1999-es beresztelki farsangra vonatkozó cikkének néhány sorát idézni:

„Az idő is kedvünkre való volt. Hiszen vékony fátyol mögül ugyan, de a nap is küldözte felénk jótékony sugarait, s az ereszhéj is éppen megcseppent ottjártunkkor. (...) Hosszas készülődés után, délután három óra körül a vérszegény menet végigvonult a főutcán. A »bányászok« és »csendőrpandúrok« jó nagy zajt csaptak, volt ott a szekér elé befogott lovon sok csengő, a gyerekek kezében mindenféle kürt, meg duda, azokat is megfújták, de az emberek alig-alig jöttek ki a házakból. A bányászjárást kis szünet után négy pompás ló és népi viseletbe öltözött lovas követte. De ebben nem volt semmi fantázia. (...)

Sutba a népit, elő a korszerűt!

(...) A tanítónőben sok keserűség gyűlt fel, sok apró tüskeszúrásból lett a sérelem: normán felüli munkáját nem becsülte meg a község. Sőt sok az ellen-drukkere. Legalábbis ő így érzi. Sok vita volt arról, hogy milyen legyen a farsangbúcsúztató menet. Egyesek nem akarták, hogy a hagyományos mozzanatok fennmaradjanak. Más években, különösen 1994-ben, amikor hét szekér vonult fel Beresztelkén, még négy vőfély volt, akik a menet előtt végigjárták a portákat, bálba hívogatták a népet. És volt házassuló pár, női ruhába öltözött férfimenyasszonnyal, meg szalmabábu is létezett, melyet elégettek a kultúrotthon előtt, hogy ezáltal elűzzék a hosszú telet. D. A. [a szerző rövidítése] 1990-től szervezte az ünnepséget, s azóta folyt a vita. Nemcsak a menet összetételéről, hanem arról is, hogy népi zenekar húzza-e a talpalávalót, vagy modern, helyi, máshonnan hozott együttes... A tanítónő egy ideig harcolt, kardoskodott a népi hagyomány megőrzéséért, de belefáradt, s úgy látszik, az aktualizált változat hívei az idén felülkerekedtek. Az esti bálra már Szászrégenből hívták meg a divatos Selena popegyüttest...

Ez volt az ideji beresztelki farsangbúcsúztató. Más évekkel ellentétben előadás sem volt. A tavaly még D.A. egy színdarabot is betanított, mely két Tamási-novellára épült. Az »új hullám« hívei azt mondták, előadás sem kell. A lényeg az, hogy este a bálban jól érezzék magukat.

(...) D.A. azt sem mondta, hogy jövőre újra ő lesz a főszervező, azt sem, hogy nem vállalja e feladatot. Remélhetőleg a két irányzat egy év alatt egyesül. Benci és Aranka vállvetve azért fáradozik majd, hogy a népi hagyomány és a jelenkori politikai kabaré ötvözetéből az egész községet megmozgató, világra szóló, harsány ünnepség kerekedjen, amelyből nem marad majd ki Beresztelke egyetlen lakója sem. És azt is reméljük, hogy a hatodik bányászjárással vége szakad immár a Nagy Népi Terrorsorozatnak, és így Benci meg csapata új téma után kell majd nézzen.”

A tanítónő neve kilencszer fordul elő az idézett cikkben, és ha az ember végigolvassa, olyan érzése támad, hogy D.A. nélkül nem létezik hagyomány és szokás a faluban. A cikkíró politikai kabarénak nevezi a bányászoknak öltözött farsangolókat és hiányolja a világra szóló, harsány ünnepséget, pedig a farsang lényege éppen egy bizonyos esemény, jelenség, vagy személy kifigurázásában, kinevettetésében áll. Arról megfeledeznek a cikk szerzője, hogy 1993-ban a DUNA TV és különböző meghívott vendéket jelenétében Beresztelkén előadták a farsangot, előadták a megtanult szövegeket – csekély 40 perc alatt – és aztán mindenki visszavonult. Az egész farsangi felvonulás – ez a világra szóló harsány ünnepség – egy óránál többet nem tartott. Más évben a betanult szerepeket (bolondkereket csináltak, bábut égettek), valamint a saját ötleteik teljes mértékben hiányoztak annak az évnek a farsangi játékaiból. A vádaskodásnak tehát, mely szerint „vézna” volt az 1999-es farsangtemetés, nincs helye, volt már rá példa, bár akkor meg is volt szervezve.

Egyértelmű tehát, hogy a cikk szerzője, ha nem is barátjáné a falu tanítónőjének, mindenképpen jó ismerőse, aki úgy gondolta, hogy ennek a cikknek a segítségével világgá kiálltja a tanítónő nagy fájdalmát, azaz, hogy Beresztelkén kihalófélben van a valódi hagyomány.

Talán ők nem hallottak arról, hogy a szokások, a hagyományok úgy tudnak valóban fennmaradni, hogyha igazodnak az illető kor emberének elvárásaihoz. És azt sem veszik észre, hogy azt a farsangi felvonulást nem lehet hagyományos népszokásnak nevezni, amikor a tanítónő katonáskodásának eredményeképpen előadnak egy-két jelenetet az utcán. Beresztelkéről pedig tudjuk, hogy képes megszervezni a saját farsangját. Láttunk már példát erre. Ha nem lett volna igény rá, akkor az 1999-es beresztelki bányászjárás is elmaradt volna. Ugyanakkor azt sem lehet elvárni egy közösségtől, hogy néhány én intenzív szervezés után, tökéletesre sikerüljön az általuk szervezett felvonulás. Egy természetes folyamatnak különben is nehéz ellenállni.

Az esemény titka szerintem egyszerű: nem a kívülállók, a turisták kedvéért kell megszervezni egy szokást, hanem a közösségéért. A közösségnek saját maga számára kell megszervezni az ünnepséget, saját ízlése szerint, első sorban a saját maga szórakoztatására. És pontosan ez az, ami Beresztelkén ritkán fordult elő. Ott leginkább a tanítónő ízlése szerint a Duna tévé vagy a magyarországi meghívottak szórakoztatására történt a farsangtemetés.

Úgy érzem, ki kell mondanom, hogy az agyonszervezés, de főleg az, hogy előírják a közösség számára, hogy mit hogyan kell tenni, csak árt az illető szokásnak. És meg vagyok győződve arról, hogy Beresztelke csak egy eset a sok közül, és még rengeteg más helyen ugyanez – esetleg más szokás kapcsán – előfordul.

JEGYZETEK

1. Burke, 1991. 213–214.
2. Bahtyin, 1982. 46.
3. Pozsony, 1998. 127.
4. Régebb a környéken szász települések is voltak: Dextrád, Bátos, Szászrégen, Teke stb. Az utóbbi években viszont a szász lakosság tömegesen kitelepedett. Ma (1999) az említett települések lakossága nagyrészt román nemzetiségű.
5. Ez talán azzal magyarázható, hogy 1989 előtt hivatalosan tiltott volt a vallás gyakorlása és ma már nem az, ugyanakkor fontos szerepet játszik a falu életében.

IRODALOM

BAHTYIN, Mihail

1982 *Francois Rabelais művészete, a középkor és a reneszánsz népi kultúrája*. Budapest.

BURKE, Peter

1991 A farsang világa. In: Uő.: *Népi kultúra a kora újkori Európában*. Budapest. 213–245.

ELIADE, Mircea

1987 *A szent és a profán*. Budapest.

KLANIZCAY Gábor

1990 A karneválszelleme (Bahtyin). In: Uő.: *A civilizáció peremén*. Budapest. 37–58.

POZSONY Ferenc

1989 Turizmus és népszokások. In.: *A turizmus mint kulturális rendszer*. Budapest.

SZILÁRD Léna

1989 *Karnevélelméletek V. Ivanovtól M. Bahtyinig*. Budapest.

TOLNAI GÁBOR (szerk.)

1987 Egy erdélyi gróf a felvilágosult Európában. Teleki József utazásai 1759–1761.

In: *Régi magyar Prózai Emlékek*. 7. kötet.

UJVÁRY Zoltán

1990 *Farsang*. Debrecen. KLTE Néprajzi Tanszék.

VOIGT Vilmos

1992 Karneválunk kérdései. In: *Hiedelmek, szokások az Alföldön*. Nagykőrös. 547–557.